

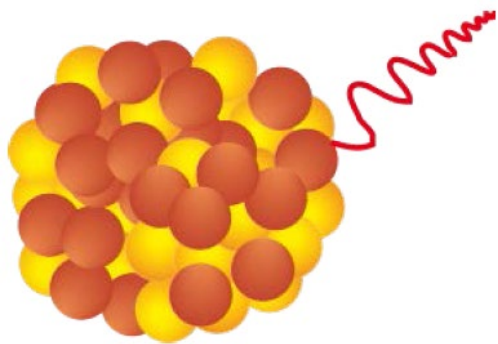
Strålning och Strålskydd

Åsa Henning 2023-03-30

Agenda

- 1. Radioaktivitet och strålning**
- 2. Varifrån kommer strålningen?**
  - Bidrag till alla från naturliga källor
  - Bidrag till personal som arbetar i verksamhet med strålning
- 3. Skador från strålning**
- 4. Risker vid haveri**
  - När blir det farligt?
  - Konsekvenser vid Fukushima- och Tjernobyl-olyckan
- 5. Strålskydd vid normaldrift**
  - Övervakning av personal, utsläpp och vår närmiljö
- 6. Utsläpp i samband med haveri**
- 7. Strålskydd vid haveri**

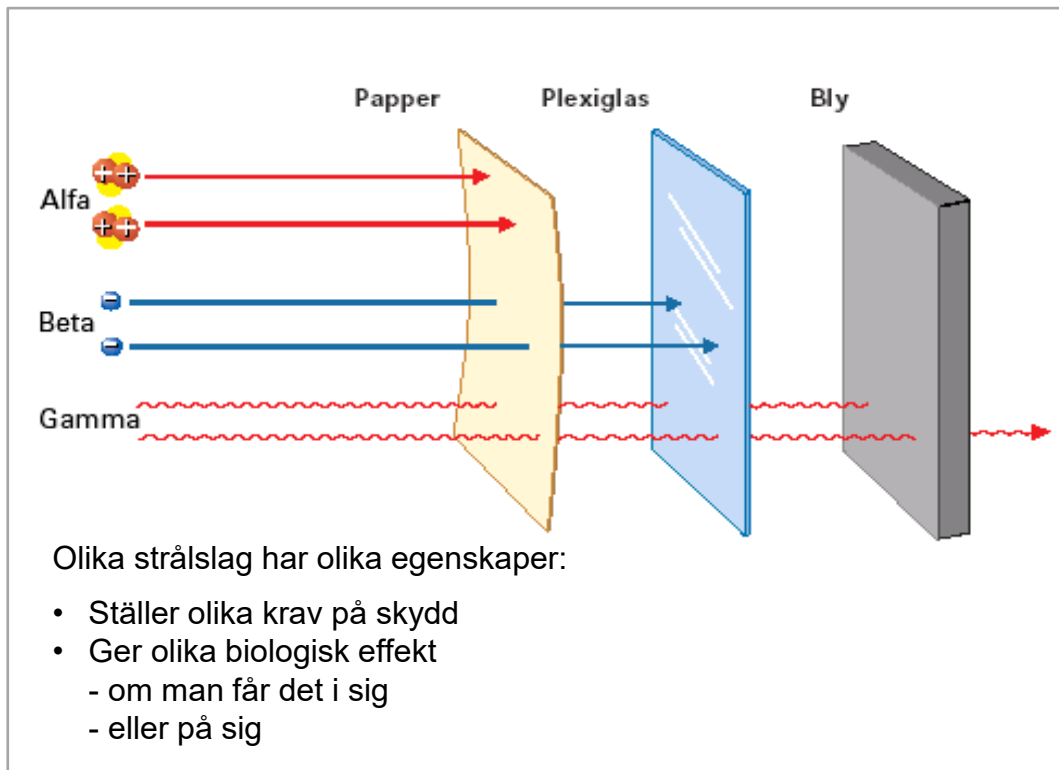
Radioaktivitet och strålning

Radioaktiva ämnen?

- Instabila atomer som har ett överskott av energi
- Sänder ut överskottsenergin i form av **joniserande strålning**
- Detta kallas för sönderfall

Aktivitet = antalet sönderfall per tidsenhet
 $1 \text{ Bq} = 1 \text{ sönderfall per sek}$

Olika strålslag har olika egenskaper:

- Ställer olika krav på skydd
- Ger olika biologisk effekt
  - om man får det i sig
  - eller på sig

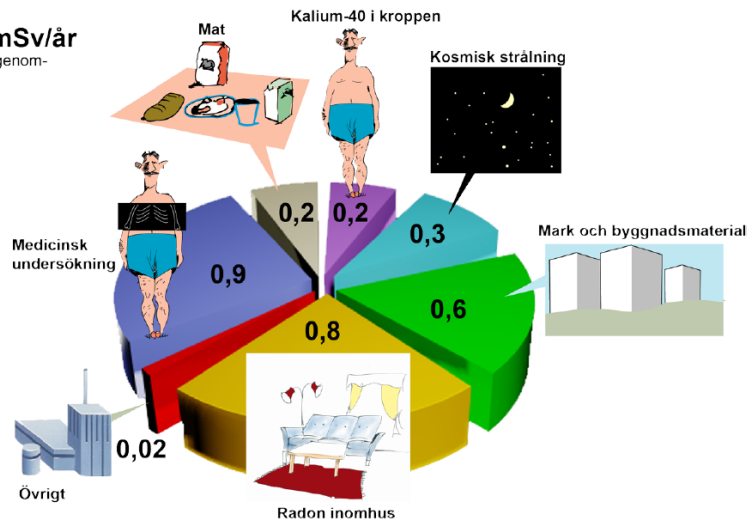
Varifrån kommer strålningen?

Stråldoser till ALLA:

3 mSv/år

Cirka 3 mSv/år

Stråldos för en genomsnittlig svensk

Dosgräns allmänhet: **1 mSv/år** (utöver "bakgrund")

Dosgräns allmänhet, Radiologisk Nödsituation: **20 mSv/år**

Stråldoser till arbetare på Ringhals: +1 mSv/år

+1 mSv

+0 mSv

Dosgräns arbetare:

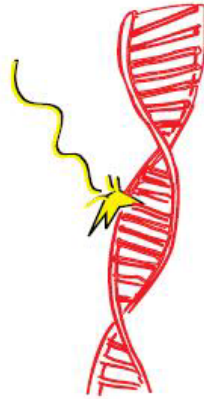
20 mSv/år

Dosgräns arbetare, Radiologisk Nödsituation: **100 mSv/år**

Skador från strålning

Akuta skador / Vävnadsskador*:

- Akut strålsjuka
  - höga doser under kort tid
  - mer än *1000 mSv*
- Fosterskador
  - ofödda barn är känsliga

Sena skador:

- Cancer
  - ingen nedre gräns
  - 5 % större risk per 1000 mSv
- Ärftliga skador
  - ingen nedre gräns
  - har aldrig kunnat påvisas hos människan

* *Akuta skador = vävnadsskador* som uppträder vid höga doser under kort tid där många celler och därmed stora delar av vävnaden skadas eller dör. Hit räknas bl.a akut strålsjuka, brännskador och hårfall.

Risker vid haveri

Vilka risker finns det vid ett haveri?

- Utsätts för **höga dosrater**
→ Kan ge dig en hög stråldos
- Inandning av radioaktiv **jod och partiklar** i luften
→ Internkontamination

När blir det (riktigt) farligt?

- Vid stråldos på >1000 mSv finns risk för akut strålskada
- Vid doser därunder finns en ökad risk för cancer

Fukushima:

- Inga fall av akut strålsjuka; ingen dog till följd av strålningskada eller radioaktivitet
- 6 st fick doser > 250 mSv (max 680 mSv)
- Medeldos arbetare ca 10 mSv
- Inga konstaterade fall av sköldkörtelcancer till följd av olyckan
- OBS! Fukushima hade inte haverifilter!

Tjernoby:

- Drygt 130 fall av akut strålsjuka; 28 st dog
- Drygt 130 st fick doser > 1000 mSv (21 st fick >6000 mSv)
- Medeldos arbetare ca 150 mSv
- Ca 4000 fall av sköldkörtelcancer, varav 9 st barn har dött (>99 % överlevnad)
- OBS! Tjernoby hade vare sig haverifilter eller inneslutning!

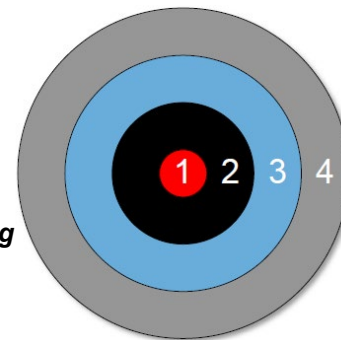

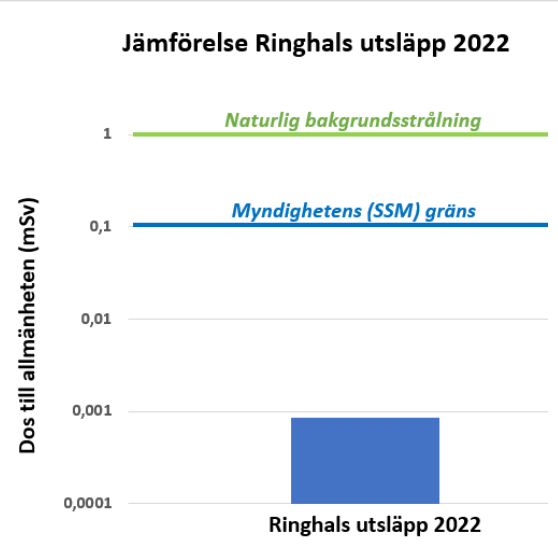
Övervakning av personal, utsläpp och miljö

Barriärer mot spridning av radioaktiva ämnen:

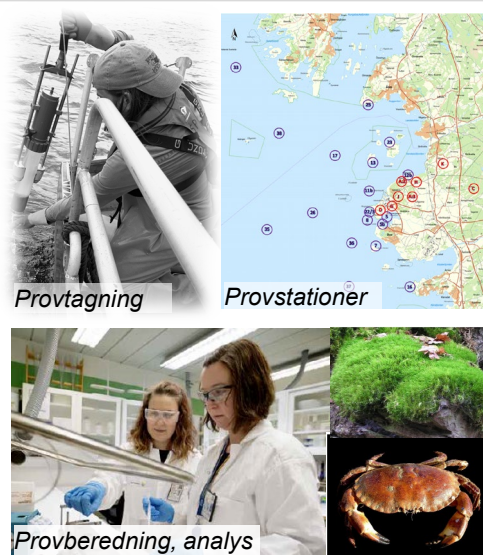
1. Kuts
2. Kapsling
3. Primärsystem med reaktortank
4. Reaktorinneslutning

Utsläppskontroll

Omgivningskontroll

Personalstrålskydd

Utsläpp i samband med haveri

- Radioaktiva ädelgaser
- Radioaktiv jod
- Radioaktiva partiklar

Strålskydd vid haveri

- **Ädelgaser: Skärmning** (vid passerande moln)
Mera skärmning = mindre dos
Utnyttja byggnader → källaren
- **Jod: Jodtabletter**
Jodtabletter blockerar upptag
- **Markbeläggning: Minimera tid**
Kortare uppehållstid - mindre dos
Evakuering kan bli aktuell
- **Skydd mot kontamination**
Tät klädsel + andningskydd
Dusch och klädbyte
Normala hygienåtgärder
Dryck ur slutna förpackningar
Sanering före måltid

Slutord

”Joniserande strålning ska mötas med respekt hellre än med rädsla och riskerna med den ska sättas i relation till andra risker” *

* Fritt översatt från engelskan ur ICRP-publication 60, 1991

Intressanta länkar om strålning

Strålsäkerhetsmyndigheten

www.ssm.se

- **Behöver man snabbt komma i kontakt med en strålskyddsexpert ska man ringa larmnumret 08 – 454 24 66 och begära att få kontakt med Tjänsteman i Beredskap (TiB) på SSM**

Finska myndigheten STUK har en bra hemsida

www.stuk.fi/sv [Fi](#)

KSU analysgruppen (många länkar)

www.analys.se

Boverket om radon

www.radonguiden.se

FN-organet UNSCEAR

www.unscear.org

Landstinget Halland har sjukhusfysiker i

Halmstad: Jimmy Börjesson

Varberg: Elin Cederkrantz